

SUG'URTA KORXONALARIDA USTAV KAPITALINI SHAKLLANTIRISH

Najimova Nigora Ibragimovna

Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti

"Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya
hisobi va audit" kafedrası doktoranti

Annotasiya: Sug'urta sohasi iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi, jismoniy shaxslar va korxonalarni kutilmagan hodisalardan moliyaviy himoya qiladi. Ushbu sohaning asosi bo'lgan sug'urta kompaniyalari samarali ishlashi uchun katta miqdordagi kapitalni talab qiladi. Ustav kapitali sug'urta kompaniyasining kapital tuzilmasining hal qiluvchi tarkibiy qismidir va uning shakllanishi turli manfaatdor tomonlar va tartibga solish talablarini o'z ichiga olgan murakkab jarayondir. Ushbu maqola sug'urta kompaniyalarida ustav kapitalini shakllantirishning nozik tomonlarini ko'rib chiqadi, ushbu jarayon bilan bog'liq asosiy tushunchalar, me'yoriy asoslar va muammolarni ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: sug'urta kompaniyalari, ustav kapitali, ta'sir etuvchi omillar, iqtisodiy barqarorlik

Аннотация: Страховая отрасль играет важную роль в экономике, обеспечивая финансовую защиту частных лиц и предприятий от непредвиденных событий. Страховые компании, являющиеся основой этой отрасли, требуют больших объемов капитала для эффективной работы. Уставный капитал является важнейшим компонентом структуры капитала страховой компании, а его формирование представляет собой сложный процесс, в котором участвуют различные

заинтересованные стороны и нормативные требования. В данной статье рассмотрены тонкости формирования уставного капитала страховых компаний, выделены основные понятия, нормативная база и проблемы, связанные с этим процессом.

Ключевые слова: страховые компании, уставный капитал, факторы влияния, экономическая стабильность

Abstract: The insurance industry plays an important role in the economy, providing financial protection to individuals and businesses against unexpected events. Insurance companies, which are the backbone of this industry, require large amounts of capital to operate efficiently. Authorized capital is a crucial component of an insurance company's capital structure, and its formation is a complex process involving various stakeholders and regulatory requirements. This article examines the intricacies of the formation of authorized capital in insurance companies, highlights the main concepts, regulatory frameworks and problems associated with this process.

Key words: insurance companies, authorized capital, influencing factors, economic stability

Kirish: Sug'urta kompaniyalarining ustav kapitalini tashkil etish uchun sug'urta faoliyati to'g'risidagi Qonunning 33-moddasiga binoan faqat hujjatli biznes shartnomalarini tuzish mumkin. Qonunning 11(8) moddasiga binoan kamida 15ta jismoniy shaxsdan iborat aktsiyadorlik jamiyatini tuzish va kodeksga hujjatlashtirilgan biznes shartnomasi bilan qo'shilish mumkin. Ta'kidlash joizki, kapitalning yuqori tuzilishi korxonaning biznes maqsadlarini amalga oshirishga qodir bo'lishiga yordam beradi. Biroq, korxona faoliyatini tashkil etish xalqaro ekvivalent kapitalni takomillashtirish bilan bog'liq barcha zarur harakatlarni ishlab chiqishni talab qilganligi sababli, sug'urta hisobi bo'yicha adabiyotlar

kengdir. Umuman olganda, aktsiyadorlar kapitalida kapitalni tuzatish turlari cheklangan. Derivativlarga kelsak, hamma narsa ushbu hujjatda mavjud huquqiy normalar nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi.

Yevropa parlamenti va Kengashning 5/323 direktivasining 2004-moddasiga binoan, kapital sug'urta korxonasining ustav kapitali va aktsiyadorlarning mablag'lari deb hisoblanishi kerak [4]. Sug'urta kompaniyalari ustav kapitalining ikki shakllari huquqiy tizimida taqdim etiladi (Moliya Vaziri Nizomida 19 dekabr 2008 balansi tuzilishi batafsil doirasi haqida, shakllari yoki balansi va qo'shimcha soliq bilan bog'liq hujjatlar uchun rasmiy qoidalari). Avvalo, mualliflar aktsiyadorlik sug'urta kompaniyalarining ustav kapitalini tashkil etishning batafsil qoidalarini taqdim etadilar. Ikkinchidan, ular o'zaro sug'urta kompaniyalarining ustav kapitalini tashkil etish qoidalariga e'tibor berishadi.

Sug'urta kompaniyalari tarixi. Sug'urta adabiyotida sug'urta kompaniyasi yuqori darajadagi xatarlarni yig'ish (xatarlarni birlashtirish), shunga o'xshash xatarlarni birlashtirish, aktuar zaxiralarini tashkil qilish, statistik balans munosabatlarini o'rnatish va foyda olish uchun ishlash kabi kamida bir nechta o'xshash xususiyatlarga ega bo'lgan muassasa sifatida tavsiflanadi. Sug'urtalovchilar o'z aktivlarini tejashadi va shartnoma davridagi barcha siyosatlarni maksimal potentsialdan himoya qilish uchun sug'urtalovchining umumiy manfaatlariga xizmat qiladigan birlashtirish kontseptsiyasi yordamida qaytaradilar. Kompaniya yoki jismoniy shaxs sug'urta kompaniyasidan bir yoki bir nechta polisni sotib olishi mumkin va sug'urta kompaniyasi zarar ko'rgan taqdirda ushbu biznesni kompaniyaga mukofot darajasi summasini to'lash orqali sug'urta qiladi.

Ishlab chiqarish, ayirboshlash, iste'mol va ijtimoiy turmush darajasining oshishi tufayli jismoniy, ijtimoiy faoliyat va iqtisodiy xavflarning ortishi shaxslar va tashkilotlarni ushbu xavflardan himoya qilish zaruratini yaratdi. Bu ehtiyoj, birinchi navbatda, eng keng tarqalgan xatarlarni uzatish vositasini taqdim etadigan sug'urta kompaniyalari tomonidan

qondiriladi. Sug'urta-bu ehtimoliy xavfni moliyalashtirish va xavflarni kafolatlashning eng ko'p qabul qilingan usuli.

Munozara. Ustav kapitali, shuningdek, o'z kapitali sifatida ham tanilgan, sug'urta kompaniyasiga uning aksiyadorlari tomonidan mulk huquqi va ovoz berish huquqi evaziga investitsiya qilingan pul miqdorini anglatadi. Bu sug'urta kompaniyalarini moliyalashtirishning hal qiluvchi manbai bo'lib, ularga kapital talablarini qondirish va biznes operatsiyalarini amalga oshirish imkonini beradi. Ustav kapitali zararni shimib va kompaniyaning to'lov qobiliyatini saqlab qolish uchun bir yostiq sifatida xizmat qiladi, sug'urta qildiruvchilarning da'volar zarar taqdirda to'lanishini ta'minlaydi [1-2]. Bundan tashqari, kuchli ustav kapitali bazasi sug'urta kompaniyasining investorlar, mijozlar va regulyatorlar uchun ishonchliligi va jozibadorligini oshiradi.

Normativ-Huquqiy Baza. Sug'urta kompaniyalari qat'iy normativ talablarga bo'ysunadi. Ko'pgina mamlakatlarda sug'urta kompaniyalari o'zlarining to'lov qobiliyatini ta'minlash va sug'urta qildiruvchilarning manfaatlarini himoya qilish uchun minimal kapital talabi (MCR) deb nomlanuvchi kapitalning minimal darajasini saqlab turishlari shart. MCR odatda sug'urta regulyatori tomonidan kompaniyaning tavakkalchilik profili, aktivlar sifati va biznes aralashmasi kabi omillarni hisobga olgan holda belgilanadi.

MCRdan tashqari, sug'urta kompaniyalari to'lov qobiliyati kapitaliga talab (SCR) va o'z xavf va to'lov qobiliyatini baholash (ORSA) kabi boshqa me'yoriy talablarga ham bo'ysunadi. SCR-bu kompaniyaning to'lov qobiliyatiga bo'lgan kapital talabini qoplash uchun zarur bo'lgan kapitalning o'lchovidir, ORSA esa kompaniyalarga o'z xatarlarini aniqlash va boshqarishda yordam beradigan o'z-o'zini baholash jarayonidir.

Ustav kapitalini shakllantirishdagi muammolar. Sug'urta kompaniyalarida ustav kapitalini shakllantirish uning qiyinchiliklaridan xoli emas. Asosiy muammolardan biri sarmoyadorlardan kapitalni jalb qilishdir, ayniqsa investitsiyalarning rentabelligi noaniq

bo'lgan raqobatbardosh bozorda. Sug'urta kompaniyalari sarmoyadorlarga jozibador daromadlarni taklif qilishlari kerak, shu bilan birga ularning kapital talablari qondirilishini ta'minlaydilar.

Yana bir qiyinchilik-bu vaqt talab qiladigan va qimmat bo'lishi mumkin bo'lgan me'yoriy talablarga rioya qilish. Sug'urta kompaniyalari muvofiq ravishda muhim resurslarni, shu jumladan tartibga soluvchi mutaxassislarni yollash, yozuvlarni yuritish va regulyatorga hisobotlarni topshirishlari kerak.

Bundan tashqari, sug'urta kompaniyalari xavf-xatar profilini boshqarishda qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar, bu ularning kapital talablariga ta'sir qilishi mumkin. Xatarlarni samarali boshqarish xavflarni aniqlash, baholash va kamaytirishni o'z ichiga oladi, bu esa katta tajriba va resurslarni talab qiladi.

Tahlil va Natijalar. Qimmatli qog'ozlar bozori turli sohalardagi kompaniyalarning moliyaviy salomatligi va o'sishida, shu jumladan sug'urta sohasida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Sug'urta kompaniyalari uchun o'z aktsiyalarini shakllantirish va boshqarish bir qator strategik qadamlar va mulohazalarni o'z ichiga oladi.

I. dastlabki ommaviy taklif (IPO) jarayoni

Ommaga chiqish qarori. Sug'urta kompaniyasi ommaga tanilish uchun o'z oldida turgan barcha xarajat va foydalarni o'z zimmasiga oladi. Asosiy afzalliklarga katta kapital havzasiga kirish, kengaytirilgan jamoatchilik profili va aktsiyadorlar uchun likvidlik kiradi. Shu bilan birga, bu qisqa muddatli ishlash uchun tartibga soluvchi tekshiruv va bosimni kuchaytiradi.

Tayyorgarlik va tegishli tekshiruv. IPO-ni boshlashdan oldin kompaniya to'liq ichki tekshiruvdan o'tishi kerak. Bunga moliyaviy hisobotlarni tekshirish, tegishli qoidalarga muvofiqligini ta'minlash (masalan, Qo'shma Shtatlarda 1933 yildagi qimmatli qog'ozlar to'g'risidagi qonun) va majburiy biznes-rejani ishlab chiqish kiradi. Ushbu

murakkab jarayonni boshqarish uchun investitsiya bankirlari, yuridik maslahatchilar va auditorlar bilan ishlash juda muhimdir [8].

Nazorat qiluvchi organlarga murojaat qilish. Keyingi qadam tegishli tartibga solish organiga (masalan, AQShdagi qimmatli qog'ozlar va birja komissiyasiga) ro'yxatdan o'tish bayonotini topshirishni o'z ichiga oladi. Ushbu bayonotda batafsil moliyaviy ma'lumotlar, biznes modeli tavsiflari, xavf omillari va boshqaruv jamoasi haqidagi ma'lumotlar mavjud.

IPO Marketing. Ko'pincha roadshow deb ataladigan IPO marketingi investorlarni jalb qilish uchun juda muhimdir. Ushbu bosqichda kompaniya rahbarlari va investitsiya bankirlari kompaniyaning qiymat taklifini institutsional investorlarga taqdim etadilar. Maqsad-aktsiyalarni sotib olish bo'yicha foizlarni oshirish va majburiyatlarni ta'minlash.

Narxlar va emissiya. Investorlarning qiziqishi va bozor sharoitlari asosida aktsiyalarning yakuniy narxi aniqlanadi. Keyin kompaniya aktsiyalarni chiqaradi, investitsiya banki bu jarayonni andarrayting qiladi, ya'ni ular aktsiyalarni kompaniyadan sotib olib, ommaga sotadilar.

II. normativ talablar

Doimiy Muvofiqlik. Davlat bir marta, sug'urta kompaniyalari davom etayotgan normativ talablarga rioya qilish kerak. Bularga muntazam moliyaviy hisobot, biznesdagi muhim o'zgarishlarni oshkor qilish va korporativ boshqaruv standartlariga rioya qilish kiradi.

Sektorga Xos Qoidalar. Sug'urta kompaniyalari sohaga xos qo'shimcha qoidalarga duch kelishadi. Bularga ma'lum darajadagi zaxiralarni saqlash, davlat sug'urta qonunlariga rioya qilish va AQShda sug'urta Komissarlari Milliy assotsiatsiyasi (NAIC) kabi organlar tomonidan belgilangan ko'rsatmalarga rioya qilish kiradi.

III. bozorni joylashtirish

Baholash Ko'rsatkichlari. Sug'urta kompaniyalari odatda narx-daromad (P/E) nisbati, narx-kitob (P/B) nisbati va birlashtirilgan nisbat (andarrayting rentabelligi o'lchovi) kabi ko'rsatkichlar asosida baholanadi [5-6]. Ushbu ko'rsatkichlar va ularning oqibatlari to'g'risida aniq aloqa investor munosabatlari uchun juda muhimdir.

O'sish Strategiyasi. Aniq va erishish mumkin bo'lgan o'sish strategiyasini yetkazish investorlarning ishonchini saqlashga yordam beradi. Bunga geografik kengayish, mahsulotni diversifikatsiya qilish, sotib olish yoki mijozlarga xizmat ko'rsatish va operatsion samaradorlikni oshirish uchun texnologik innovatsiyalar rejalari kirishi mumkin.

IV. aktsiyadorlar munosabatlari

Investorlar Bilan Aloqa. Aktsiyadorlar bilan ochiq va oshkora muloqotni ta'minlash juda muhimdir. Daromad qo'ng'iroqlari, press-revizlar va yillik hisobotlar orqali muntazam yangilanishlar investorlarni kompaniyaning faoliyati va strategik yo'nalishi to'g'risida xabardor qilishga yordam beradi.

Kutishlarni Boshqarish. Investorlarning taxminlarini real boshqarish juda muhimdir. Haddan tashqari istiqbol va kam yetkazib berish aktsiyalar narxining o'zgaruvchanligiga va investorlarning ishonchini yo'qotishiga olib kelishi mumkin. Aniq yo'l-yo'riq va izchil ishlashni ta'minlash vaqt o'tishi bilan ishonchni kuchaytiradi.

V. aktsiyalarni doimiy boshqarish

Dividend Siyosati. Yaxshi o'ylangan dividend siyosati investorlarni jalb qilishi va saqlab qolishi mumkin. Sug'urta kompaniyalari ko'pincha dividendlarni aktsiyadorlarga qaytarish usuli sifatida to'laydilar va barqaror yoki o'sib borayotgan dividend moliyaviy salomatlik va barqarorlikni ko'rsatishi mumkin.

Aktsiyalarni Sotib Olish. Aktsiyalarni qayta sotib olish dasturlari kapitalni aktsiyadorlarga qaytarish vositasi bo'lishi mumkin va aktsiyalar narxini qo'llab-quvvatlash uchun ham ishlatilishi mumkin. Mashhur aktsiyalar sonini kamaytirish orqali, "buybacks" hissa boshiga daromad oshirish mumkin (EPS) va, binobarin, ulushi narxni ham.

Bozorni idrok etish va Brendlash. Ijobiy bozor holatini saqlab qolish juda muhimdir. Bu nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlarni, balki korporativ ijtimoiy mas'uliyatni, mijozlar ehtiyojini qondirishni va innovatsiyalarni ham o'z ichiga oladi. Ommaviy axborot vositalarining ijobiy yoritilishi, sanoat mukofotlari va mijozlarning yuqori reytinglari kuchli brend imidjiga hissa qo'shadi.

Monitoring va tahlil. Birja faoliyati va bozor sharoitlarini doimiy ravishda kuzatib borish kompaniyaga asosli qarorlar qabul qilishga imkon beradi. Bozor tahlilchilari bilan shug'ullanish va investorlarning hissiyotiga moslashish kerak bo'lganda strategiyalarni to'g'irlashda yordam beradi.

Sug'urta kompaniyasi uchun aktsiyalarni shakllantirish va boshqarish ko'p qirrali jarayon bo'lib, puxta rejalashtirish, tartibga rioya qilish, bozorning strategik joylashuvi, aktsiyadorlarning samarali aloqasi va doimiy boshqaruvni o'z ichiga oladi. Tizimli yondashuvga rioya qilgan holda, sug'urta kompaniyalari fond bozorining murakkabliklarini muvaffaqiyatli boshqarishi, kapitalni jalb qilishi va o'sish istiqbollarini oshirishi mumkin. Pirovard maqsad-mustahkam moliyaviy poydevorni saqlab, sug'urta qildiruvchilar va boshqa manfaatdor tomonlarning ishonchini qo'llab-quvvatlagan holda aktsiyadorlar uchun qiymat yaratish.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, sug'urta kompaniyalarida ustav kapitalini shakllantirish turli manfaatdor tomonlar va me'yoriy talablarni o'z ichiga olgan murakkab jarayondir. Sug'urta kompaniyalari samarali ishlashi uchun katta miqdordagi kapitalni talab qiladi va ustav kapitali ularning kapital tuzilishining hal qiluvchi tarkibiy qismidir. Ustav

kapitalini shakllantirish jarayoni qiyin bo'lsada, bu sug'urta kompaniyalarining omon qolishi va o'sishi uchun juda muhimdir. MCR, SCR va ORSA kabi me'yoriy asoslar sug'urta kompaniyalarining kuchli kapital bazasini saqlab qolish va sug'urta egalarining manfaatlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Oxir oqibat, sug'urta kompaniyalarida ustav kapitalini shakllantirish moliyaviy barqarorlik, iqtisodiy o'sish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Buferna, F. Bangassa, K. va Hodgkinson, L. (2005). Kapital tuzilishini belgilovchi omillar: Liviyadan olingan dalillar. Liverpool universiteti, Ishchi hujjat, 2-7-betlar.
2. Kasser, G. va Xolms, S. (2003). Kapital tuzilishi va kichik va o'rta korxonalarni moliyalashtirish: Avstraliya dalillari. Buxgalteriya hisobi va moliya jurnali, 43, 123-47. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-629X.t01-1-00085>
3. Gharaybe, H. Al-Najjar, B. (2007). Kapital tarkibini belgilovchi omillar: (Iordaniya ma'lumotlaridan olingan dalillar). Jordan Journal of Business Administration, 3(2).
4. Hall, G., Hutchinson, P. va Michaelas, N. (2004). Evropa kichik va o'rta korxonalari kapital tuzilmalarini belgilovchi omillar. Biznes moliyasi va buxgalteriya jurnali, 31, 711-728. <http://dx.doi.org/10.1111/j.0306-686X.2004.00554.x>
5. Jensen, M. va Meckling, W. (1976). Firma nazariyasi: boshqaruv xulq-atvori, agentlik xarajatlari va mulkchilik tuzilmasi. Journal of Financial Economics, 3, 305-360. Iordaniya sug'urta komissiyasi hisobotlari (2009-2016).
6. Kale, Jayant R., Tomas H. N. va Ramirez G.G. (1991). Korxona tavakkalchiligining kompaniya kapital tuzilishiga ta'siri: nazariya va dalillar. Moliya jurnali, 46, 1693-1715
7. Myers, S. C. (2001). Kapital tuzilishi. Journal of Economics Perspectives, 15, 81-102. <http://dx.doi.org/10.1257/jep.15.2.81>

8. Navid, A. Zulfqar A. Ishfaq Ahmad. (2010). Kapital tuzilishini belgilovchi omillar: Pokistonning hayotni sug'urtalash sektori misoli. Yevropa Iqtisodiyot, moliya va ma'muriy fanlar jurnali, ISSN 1450-2275 soni 24 (2010).
9. Pandey, M. (2001). Kapital tuzilishi va firma xususiyatlari: rivojlanayotgan bozorlardan olingan dalillar. Ishchi hujjat, Menejment instituti, Ahmadobod